

РОЗДІЛ 10 Інформатизація бібліотек. Діяльність пунктів вільного доступу до мережі Інтернет

Перед бібліотеками Хмельницької міської централізованої бібліотечної системи (далі ХМЦБС), як інституцією культури, стоїть питання адаптації до умов сучасного світу – ери інформаційного суспільства. Сучасна бібліотека – це вже не просто зібрання книжкових колекцій, але й величезний світ соціальних комунікацій. Тому поєднання традиційної культури спілкування з книгою та нових інформаційних технологій – це вже реалії сьогодення, що стали стратегічним напрямком модернізації ХМЦБС й перспективою зміцнення партнерських відносин з бібліотечним, інформаційним і культурним співтовариством. Бібліотеки ХМЦБС відіграють важливу роль у забезпеченні прав громадян на вільний доступ до інформації, знань, долучення до пластів культури та освіти. Вони забезпечують доступ до культурного надбання засобами друкованого слова, електронних баз даних, Інтернет-ресурсів.

Вагомим важелем у цьому є інновації, що стають найнеобхіднішим елементом розвитку, без якого бібліотекам неможливо бути соціально значимими, пропонувати конкурентоспроможні послуги, закріплювати свої позиції в умовах ринку. Щоб відповідати сучасним інформаційним потребам користувачів в отриманні освіти, професійному самовдосконаленні та культурному збагаченні, бібліотеки ХМЦБС забезпечуються фотоапаратами, комп'ютерами, навушниками, звуковими колонками, мікрофонами, проекторами, екранами, телевізорами, сканерами, принтерами, ксероксами та іншим необхідним обладнанням.

Підрозділ 10.1 Наявність комп'ютерної техніки

У бібліотеках ХМЦБС станом на 01.01.2017 р. зосереджено 70 комп'ютерів, 69 із яких підключені до Інтернету та 36 одиниць копіювально-розмножувальної техніки. 14 бібліотек системи підключені до Інтернету, як дротового, так і через Wi-Fi, який на сьогодні доступний у 8 бібліотеках міста (ЦБ, бібліотеках-філіях №№2, 7, 8, 9, 11, 12, 14), що забезпечує можливість користувачам бібліотек ХМЦБС працювати з власними гаджетами. У звітному році змінено провайдера у ЦБ, послуги Інтернету надає ТОВ «ІТТ» через виділену лінію.

Для користувачів у 15 філіях обладнано 55 робочих місць (з 2016 р. 15 комп'ютерів для курсів програмування у ЦБ). У 10 бібліотеках комп'ютери об'єднані у локальні мережі. У філіях, де комп'ютер поєднує функції службового та читачького робочого місця, ведеться попередній запис на користування комп'ютером.

Інтернетом у бібліотеках ХМЦБС у звітному році скористалось 30443 користувачі (у 2015 р. – 30059). Це на 384 більше, ніж у 2015 р. З них 28130 – вільним доступом (у 2015 р. – 27389), а це на 741 більше, ніж в минулому році. У

2016 році надано користувачам 2403 Інтернет-довідки (у 2015 р. – 2442). Платних послуг з використанням комп'ютерної техніки надано на суму 40032 грн., (у 2015 р. – 33089 грн.) Це становить 77,5% від загальної суми платних послуг, наданих бібліотеками системи у 2016 році (у 2015 р. – 77%).

Забезпеченість бібліотек ХМЦБС комп'ютерами дозволяє проводити цікаві та змістовні заходи для користувачів і дає можливість супроводжувати їх презентаціями, найпоширенішою програмою для створення яких є PowerPoint, а також демонструвати відео, слухати музику тощо. У звітному році було створено 156 презентацій, що на 31 більше, ніж в минулому році. Загалом мультимедійні форми донесення інформації викликають зацікавленість, посилюють психологічне сприйняття і глибину засвоєння матеріалу під час проведення масових заходів, сприяють формуванню естетичних смаків. Фахівці бібліотек постійно застосовують сучасні технології для виготовлення наочних матеріалів та різноманітних дизайн-макетів рекламної та друкованої продукції.

Відділ інформаційних технологій та електронних ресурсів (далі відділ ІТ та ЕР) надає технічну та інформаційну підтримку заходам, що відбуваються протягом року як у ХМЦБС, так і у місті, зокрема: 20.01.2016 р. – підтримка веб-місту «Бібліотеки єднають Україну» у центральній бібліотеці (до річниці підписання договору про дружбу та співпрацю між містами Старобільськ Луганської області та Хмельницький (23 січня 2015 р.)), 22.01.2016 р. – демонстрація відео до Дня Соборності та Свободи України у Хмельницькій дитячій школі мистецтв, 20.02.2016 р. – демонстрація фільмів перед концертною програмою до Дня пам'яті Героїв Небесної Сотні у Хмельницькій обласній філармонії, 22.09.2016 р. – демонстрація презентацій та слайдів на I-Міжнародній науковій історико-краєзнавчій конференції «Місто Хмельницький в контексті історії України», присвяченій 585-ій річниці першої писемної згадки про місто Хмельницький та 450-річчю надання Плоскирову Магдебурзького права, яка відбулась у Хмельницькій дитячій школі мистецтв та інших.

Вже три роки відділ ІТ та ЕР співпрацює з провідними навчальними закладами м. Хмельницького в сфері проходження виробничої практики студентами на базі центральної бібліотеки. В 2016 р. протягом трьох тижнів з 01.07.2016 р. по 21.07.2016 р. таку виробничу практику проходили студенти 3-го курсу спеціальності «Інформатика» Хмельницького Національного університету Шворак Андрій, Леонтєв Олексій та Волощук Богдан. Майбутні спеціалісти навчилися встановлювати операційні системи та нові програмні продукти на комп'ютерах, ознайомилися з функціями серверів, навчилися створювати та налагоджувати роботу локальних мереж, користуватися віддаленим доступом. Керівником практики був Войтюк В., інженер з комп'ютерних систем відділу ІТ та ЕР ХМЦБС.

Звіт про інформатизацію бібліотек, 2016 рік

Хмельницька міська ЦБС

www.cbs.km.ua

Відповідно до «Концепції електронної бібліотеки Хмельницької міської ЦБС» від 27.02.2013 р. та Закону України «Про авторське право та суміжні права» і використовуючи «хмарні» сервіси, управління якими відбувається через бази даних в «АБІС ІРБІС», працівники відділу ІТ та ЕР у співпраці з методично-бібліографічним відділом продовжують активно наповнювати повнотекстову електронну базу «Електронна бібліотека». У 2016 р. ними було відскановано і відформатовано 93 статті (у 2015 р. – 91) та викладено на сервіс <https://ru.calameo.com>. Повна база налічує 341 статтю (у 2016 – 248). Окрім того, використання програми Calameo сприяє популяризації електронних версій власних видань бібліотек, які стали невід’ємною частиною блогів та сайту ХМЦБС www.cbs.km.ua.

З 2014 року сектором електронних ресурсів (далі сектором ЕР) ведеться база даних дисків, які знаходяться в системі з 2009 року. Станом на 31 грудня 2016 року база нараховує 207 дисків, зокрема в 2016 р. база поповнилася 43 новими дисками. Також сектором ЕР проводилось навчання для бібліотечних працівників ХМЦБС у майстерні професійного розвитку «Професіонал». Так, 08.09.2016 р. на базі центральної бібліотеки вони мали змогу пройти тренінг «Вимоги до складання ділової документації», а 07.12.2016 р. набути практичні навички роботи з електронною енциклопедією Вікіпедія (реєстрація та створення статей).

Завдяки проходженням працівниками ХМЦБС різноманітних тренінгів, стало можливим навчати користувачів бібліотек навичкам роботи з Word, PowerPoint, Skype, сайтами е-урядування, банкінгами, реєструватись та створювати електронну пошту, сторінки у соціальних мережах, блоги тощо. Загалом по системі було навчено майже півтори сотні користувачі, серед яких є представники найрізноманітніших верств населення – студенти, учні, вчителі, лікарі, будівельники, безробітні, пенсіонери та інші. Тому майже у кожній бібліотеці є свої історії успіху з навчання користувачів. Наведемо декілька прикладів.

Так, у філії №3 викладач школи мистецтв «Райдуга» І. Красовська навчилася працювати з блогом. Пенсіонерка Леус Ольга навчилася шукати та використовувати інформацію щодо субсидій.

У філії №8 успішно працює «Інформаційний центр електронних послуг», де у 2016 р. користувачі мали змогу налагодити он-лайн зв'язок із органами влади; скористатись електронним доступом до надання адміністративних послуг, електронними ресурсами та базами даних бібліотеки (136 звернень). За звітний період послугами центру скористався 101 користувач, надано 119 довідок. Було проведено 2 навчальних заняття для читачів. Найбільш затребуваними були послуги з е-урядування: створення ОСББ, оформлення субсидій, реєстрація на ЗНО, перегляд списків на влаштування дитини у дитячий садочок та інші.

Звіт про інформатизацію бібліотек, 2016 рік

Хмельницька міська ЦБС

www.cbs.km.ua

У філії №13 індивідуальні навчання проходять з відвідувачами літнього та середнього віку. Через Skype-зв'язок та соціальні мережі іноді навіть налагоджуються родинні зв'язки. Через ці інструменти люди, які довго не спілкувалися між собою багато років на даний час успішно це роблять. Так, Серебрякова І. змогла налагодити зв'язок із рідними в Ізраїлі, Ікленко Н. використовує електронну пошту для спілкування з дітьми та обміну сімейними фотографіями. Дуже вдячні працівники бібліотеки Степанишину Степану(студенту ХНУ) за те, що він неодноразово надавав консультації з питань роботи на комп'ютері.

Та не менш важливим є те, що користувачі сучасних бібліотек ХМЦБС, скориставшись різними інформаційними засобами, а при необхідності й консультацією бібліотекарів, мають змогу самостійно створювати творчі продукти (презентації, відео, колажі та інше) з навчальної або професійної діяльності, організувати корпоративну або власну веб-сторінку чи блог з будь-якої тематики, маючи під рукою необхідну літературу, взяти участь в он-лайн конференціях, форумах, диспутах тощо. Таким чином, бібліотеки збільшують самостійність користувача у виборі джерел.

Звичайно, рішучий вплив на розвиток бібліотек і в подальшому матимуть зміни самого суспільства. Життя міняється, і міняються бібліотечні послуги разом із ним. Наприклад, ми бачимо, як по-новому і більш потужно йде рух до знання декількох мов та не перестає бути затребуваною ІТ-освіта, зростає кількість гаджетів та їхні функціональні можливості, на наших очах відбувається цифрова революція тощо. Звичайно, що це призводить до швидкого зростання обсягу інформації. Таким чином, корінні зміни у суспільстві привели в бібліотеку нового читача з великими інформаційними потребами. Бібліотеки ХМЦБС стають не лише місцем змістовного і цікавого проведення дозвілля дітей, молоді та дорослих у спілкуванні з літературою, культурою, мистецтвом, а й місцем для реалізації їх творчості й талантів і таким чином стають сполучною ланкою між суспільством, державою і особистістю, втілюючи у собі синтез книги і сучасних технологій.

Так, у 2016 р. у рамках проекту Technology Nation центральна бібліотека отримала 15 комп'ютерів для навчання усіх бажаючих ІТ-освіті. Фонд BrainBasket за підтримки адміністрації президента України запустив програму Technology Nation – безкоштовний курс з основ програмування на базі навчальних матеріалів університетів Гарварда, Стенфорда і Массачусетського технологічного інституту (МТІ) на базі 22 бібліотек міст України. 3 березня 2016 року проект Technology Nation розпочав свою роботу в центральній бібліотеці. 21 липня 2016 року в бібліотеці відбулося вручення сертифікатів першій групі випускників курсу в м. Хмельницькому, під новий рік закінчила навчання і друга група. Даний курс дає можливість усім бажаючим отримати ІТ-освіту світового рівня та вивчити основи найбільш популярних мов програмування, що є для слухачів хорошим базисом для подальшого навчання та працевлаштування в ІТ-сфері.

Стан медіасфери багато в чому змінює поведінку підлітків і визначає розвиток нових звичок у підростаючого покоління. Сьогодні особливо важливо використовувати нові можливості, які надає Інтернет, для підтримки читання дітей та юнацтва, оскільки саме розвинена культура читання визначає можливості особистості ефективно взаємодіяти з кіберпростором. Тому нагальною проблемою стає формування інформаційної культури у підлітків. Розуміючи це, бібліотеки ХМЦБС намагаються не відставати від вимог часу. З метою популяризації безпечного користування мережею Інтернет та для розширення знань про її нові можливості, під час осінніх канікул проводиться Тиждень Інтернету. Для користувачів організуються захоплюючі віртуальні мандрівки цікавими сайтами, вікторини на відповідну тематику, книжкові виставки, проводять тренінги, роздають роздаткові матеріали з корисними порадами, звертають увагу на толерантну поведінку в кіберпросторі та інше.

Підрозділ 10.2 Популяризація роботи бібліотек через мережу Інтернет

Довготривалим інтелектуальним проектом ХМЦБС є веб-сайт www.cbs.km.ua, який запрацював у 2011 р. Тому найбільш популярними комунікаційними каналами контент-маркетингу в 2016 р. залишаються веб-сайт та соціальні мережі, а тому в 2016 р. особливу увагу було приділено розвитку дистанційного доступу до джерел інформації. Відділ ІТ та ЕР у співпраці з Хмельницькою міською організацією Національної спілки краєзнавців України започаткував на сайті ЦБС електронну бібліотеку науково-краєзнавчих збірників «*Хмельницькі краєзнавчі студії*», віртуальним сховищем для яких став *Google disk*. На сайті в on-line режимі можна переглянути всі випуски, які побачили світ у 2014-2016 рр., їх можна скачувати і використовувати автономно в off-line режимі. Це дозволило залучити більше користувачів сайту: краєзнавців, науковців та інші зацікавлені категорії.

Інтернет-умови доповнюють книжкову культуру. Електронні тексти самі стають джерелом читання. Для зручності організації текстової інформації та з метою інформування читачів про важливі чи цікаві події у 2016 р. на сайті www.cbs.km.ua було створено розділ «*Календар знаменних і пам'ятних дат*», куди було написано спеціально 16 статей, зроблено 68 посилань на відібрані джерела з Інтернету та 78 посилань на розділи власного сайту. У наступному році роботу над наповненням розділу буде продовжено.

Таким чином, на сайті ХМЦБС www.cbs.km.ua щорічно зростає кількість оцифрованих матеріалів. У 2016 р. на сайт додано 380 новин (у 2015 р. – 260), 12 сторінок щомісячних анонсів до видатних подій та бібліотечних заходів, 4 віртуальних виставки (у 2015 р. – 3), у розділ «*Почесні громадяни*» додано 3 сторінки (у 2015 р. – 4 стор.), у розділ

Звіт про інформатизацію бібліотек, 2016 рік

Хмельницька міська ЦБС

www.cbs.km.ua

«Літературна світлиця» – 4 стор. (у 2015 р. – 1 стор.). У розділ «Про ЦБС» додано сторінку «Хмельницька міська ЦБС – рік 2015». Загалом у звітному році було додано на сайт 457 сторінок (у 2015 р. – 296 стор.).

У 2016 р. активним каналом SMM (соціального медіа маркетингу) для просування бібліотечних послуг та інформаційних продуктів сайту ХМЦБС www.cbs.km.ua була сторінка «Хмельницька міська централізована бібліотечна система» соцмережі Facebook – 300 публікацій (у 2015 р. – 156) та сторінки на Facebook 13 бібліотек-філій. Це дозволяє створювати не лише додатковий канал трафіку на сайт чи отримувати зворотній зв'язок, а й рекламувати заходи, що відбуваються у ХМЦБС, запрошувати на них друзів, спілкуватися з відомими сучасними авторами, залучати нову аудиторію тощо. 5 бібліотек-філій мають сторінки Вконтакте.

12 бібліотек-філій ведуть свої професійні блоги (ЦБ – 3 блоги, філія №14 та №9 – по 2 блоги, мають свої блоги філії №№2, 3, 4, 7, 8, 10, 11, 12, 13). У 2016 р. загальна кількість публікацій на них – 351 (у 2015 р. – 445), загальна кількість переглядів 51739 (у 2015 р. – 35509). 14 бібліотек-філій мають адресу електронної пошти, 13 бібліотек-філій мають адреси Skype.

Використовуючи «Яндекс. Метрику», за підсумками року було проведене веб-аналітичне дослідження відвідуваності сайту та поведінки користувачів, зроблено порівняльний аналіз із минулорічними показниками. За період 29.12.2015-29.12.1016р.: візитів – 49196 (у 2015 р. – 45856); переглядів – 133773 (у 2015 р. – 121920); відвідувачів 31556 (у 2015 р. – 29442). Відвідування сайту становить 22% від загального відвідування ЦБС (у 2015 р. – 13,5%).

У рейтингу найпопулярніших сторінок на сайті ХМЦБС за 2016 р. були: сторінка новин, «Літератори Поділля», «Центральна бібліотека», «Ми знаємо про Хмельницький все», «Анонси та плани», «Звідки походить назва міста», «Нові надходження», «Магера Микола Никанорович», «Шевченко Т. Г.».

Щоб привернути увагу хмельничан до послуг міських бібліотек, бібліотечні працівники активно співпрацюють із ЗМІ: використовують місцеву пресу, телебачення та радіо аби інформувати громаду про бібліотечні заходи. В 2016 р. на сайті у розділ «Про ЦБС у пресі» додано 72 друкованих статті (у 2015 р. – 34), 117 в Інтернет-виданнях (у 2015 р. – 75) та 34 теленовини (у 2015 р. – 23).

У звітному році Венгрова Т., завідувача бібліотекою-філією №11, член Молодіжної Секції УБА, де їй доручили обов'язки редактора публічної сторінки МС УБА у соціальній мережі Facebook.

Підрозділ 10.3 Діяльність Пунктів вільного доступу до мережі Інтернет

У бібліотеках ХМЦБС працює 6 безкоштовних Пунктів вільного доступу до мережі Інтернет. У центральній бібліотеці – 6 комп'ютерів, у філіях: №2 – 5, №7 – 4, №9 – 3, №12 – 3 та №14 – 4. Таким чином, обладнано 25 робочих місць з вільним доступом до Інтернету із 40, що становить 63% від усього парку комп'ютерної техніки ХМЦБС. Вже на протязі кількох років вони є затребуваною додатковою безкоштовною послугою бібліотек і таким чином підвищують їхній громадський і соціальний статус. У 2016 р. безкоштовним Інтернетом скористалося 28130 користувачів (2015 р. – 27389), а це на 741 більше, ніж в минулому році. Звичайно, що користувачами Пунктів є представники різних верств населення, але найбільше безкоштовна послуга приваблює молодь та людей пенсійного віку.

Найактивнішими користувачами Skype у центральній бібліотеці є: В. Петришин, В. Кирпиченко, Л. Васькевич, В. Дудаков, які здійснюють дзвінки за кордон. Часто за допомогою Інтернету користувачі шукають роботу.

Гордістю діяльності Пунктів є історії успіху. Так, у філії №2 користувачі Николайчук А, Юськов Я., Холявінська О., Семенчук А. скористалися комп'ютерами для створення презентацій до уроків, пошуком роботи займалися Скобяк Д., Онищак О., Дядюк О., а Дмитрук Ярослав шукає концепцію та розробки постановочного плану відео робіт.

Олена Нестерівна Шмигарьова купила ноутбук, але користуватися ним зовсім не вміла і ось звернулася за допомогою до працівників бібліотеки-філії №2. Після навчання вона створила власну електронну скриньку, зареєструвалася в соціальних мережах Однокласники та Фейсбук, де знайшла своїх однокласників та знайомих, із задоволенням спілкується з ними через Skype, оволоділа пошуковими системами і може переглядати фільми, шукати сайти з інформацією відповідно до власних вподобань, полюбляє сайти з в'язання та інші. Бібліотека для неї стала як «швидка допомога»: коли у неї щось не виходить, Олена Нестерівна одразу ж телефонує або приходить за консультацією до бібліотекарів.

З 2016 року філія №7 є центром неформальної освіти. В бібліотеці з 2014 року діє клуб програмування Code Club, який очолює програміст волонтер – Валерій Галузинський. Однією з активних учасників гуртка є Дяченко Сніжана, яка завжди найперша виконує завдання та сумлінно відвідує кожне заняття. Дівчинка користується повагою не тільки у бібліотеці, але й у школі. Вона почала приносити на заняття ноутбук, аби програми, завдання та виконані роботи залишилась на її комп'ютері, тому, що вчителька інформатики у школі, де навчається Сніжана, попросила показати та навчити її тим знанням, яких навчає керівник клубу Валерій, на що школярка із задоволенням погодилась.

Користувач філії №9 Кузьменко Олександр (працевдатного віку) придбав собі додому ноутбук, підключився до мережі Інтернет, а користуватися всім цим не вмів. Бібліотекар навчила його здійснювати пошук в Інтернеті,

реєструватися у соціальних мережах, створити свою електронну скриньку, скачувати і зберігати інформацію, он-лайн оплачувати комунальні послуги та купувати квитки, реєструватися та користуватися банкінгами та інше.

У філії №12 активними користувачами Пункту є вчителі загальноосвітніх шкіл, які часто звертаються про допомогу у створенні презентацій, слайд-шоу, віртуальних екскурсій.

Таким чином, можна стверджувати, що умовою розвитку бібліотек ХМЦБС у напрямку інформаційних технологій є інноваційний клімат. Складниками успіху сьогодні є: розуміння інформаційних потреб громади; використання електронних інформаційних ресурсів; вміння навчати інших; використання соціальних мереж; залучення віртуальних користувачів тощо.

Однак, є і проблемні ділянки. Подальша інформатизація ЦБС неможлива без придбання обладнання для запровадження електронної документовидачі (принтер для друку штрих-кодів, сканери для зчитування штрих-кодів). Проблемним залишається питання підключення до Інтернету бібліотеки-філії №6 у мікрорайоні Лезневе. Через збільшення навантажень потребує модернізації техніка у деяких бібліотеках-філіях.